

**СТАНДАРТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
СІМЕЙ З ДІТЬМИ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКОЮ СОЦІАЛЬНОЮ ХАРТІЄЮ
(ПЕРЕГЛЯНУТОЮ)**

Бориченко Катерина Валеріївна,
аспірантка кафедри трудового права та
права соціального забезпечення
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Міжнародний розвиток прав людини вказує на важливість забезпечення кожною демократичною соціальною державою соціальних прав людини і громадянина. Під впливом об'єктивних чинників соціально-економічного розвитку державності та суб'єктивних факторів, що забезпечують пріоритет прав людини перед правами держави, світовою спільнотою вироблені міжнародні соціальні стандарти прав людини, які відображають тенденції і потреби соціального прогресу загальнолюдського статусу особи.

Міжнародно-правові акти, котрі вміщують стандарти соціальних та економічних прав, поділяються на всесвітні (універсальні) та регіональні, зокрема європейські. Остання група актів має особливе значення для України з огляду на європейський стратегічний курс держави. Отже, європейським стандартом економічних і соціальних прав людини може вважатись закріплена у відповідному регіональному міжнародному акті можливість людини задовольняти її потреби в економічній та соціальній сферах життєдіяльності. Ознаками таких стандартів є їхня звірцевість, установлення мінімальної межі стандарту, його нормативна фіксація, достатня свобода національного розсуду в їх застосуванні.

Одним з основних компонентів державної політики України у сфері соціального захисту сімей з дітьми є удосконалення нормативно-правової бази, у тому числі, імплементація норм міжнародного права. Результатом цієї діяльності є

те, що на сьогодні Україна є учасницею цілого ряду міжнародних документів у сфері забезпечення прав сімей з дітьми.

Інтеграція України в європейські структури поставила проблему імплементації європейських соціальних стандартів в українські реалії та відповідного наближення українських соціальних стандартів до міжнародних. В Європі джерелами регулювання соціальних стандартів є акти, прийняті Радою Європи і Європейським Союзом. Одним із основних документів Ради Європи (поряд із Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод) стала Європейська соціальна хартія (переглянута) (далі – ЄСХ(п)), яка була підписана 3 травня 1996 року та ратифікована Україною Законом від 14 вересня 2006 року, яким визнано обов'язковими 74 з 98 її положень.

Основні права, передбачені Хартією, відповідно до нової звітної процедури Ради Європи поділені на чотири тематичні групи: 1) зайнятість, професійне навчання та рівні можливості; 2) охорона здоров'я, соціальне забезпечення і соціальний захист; 3) трудові права; 4) діти, сім'я, мігранти.

Низка прав і гарантій, закріплених у Хартії (переглянутій), стосується сімей з дітьми, зокрема право належного соціального, правового та економічного захисту дітей та підлітків, а також сім'ї як головного осередку суспільства для забезпечення її всебічного розвитку, захист від бідності та соціального відчуження шляхом надання допомоги сім'ям з дітьми, надання сім'ям житла, допомоги щойно одруженим та інших заходів; забезпечення дітям і підліткам, з урахуванням прав і обов'язків їхніх батьків, догляду, допомоги, освіти і підготовки, яких вони потребують, шляхом створення або забезпечення функціонування закладів і служб, достатніх та адекватних для досягнення цієї мети; захист дітей та підлітків від недбайливості та насильства; забезпечення права на житло, зменшення кількості бездомних та поступову ліквідацію бездомності; доступ кожного до житла належного рівня, встановлення на житло цін, доступних для малозабезпечених сімей.

Стандарти соціального захисту сімей з дітьми закріплені багатьма статтями Європейської соціальної хартії (переглянутої), однак, насамперед, йдеться про

спеціальні статті, які не ратифіковані Україною – ст. 13, згідно з якою кожна малозабезпечена людина має право на соціальну та медичну допомогу, ст. 12, яка закріплює право кожної людини на соціальне забезпечення та вимагає відповідності соціального забезпечення в державі вимогам Європейського кодексу соціального забезпечення 1964 р. (переглянутий у 1990 р.), який містить мінімальні стандарти захисту, які держави повинні надавати у зв'язку з дев'ятьма традиційними соціальними ризиками, серед яких – материнство, утриманням дітей.

Законодавство України у цій частині, в цілому, відповідає вимогам Кодексу соціального забезпечення, оскільки всі перелічені соціальні ризики охоплені різними видами соціального захисту – соціальним страхуванням чи соціальними виплатами через систему державної соціальної допомоги.

Однак, незважаючи на вимоги ЄСХ(п), рівень соціальної допомоги, яка надається, явно не відповідає вартості життя та/або мініальному прожитковому мінімуму в країні, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту людини та її сім'ї, оскільки в Україні реалізація прав малозабезпечених сімей на соціальну допомогу залежить від бюджетних можливостей. Згідно зі ст. 5 Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» від 01.07.2000 р. до стабілізації економічного становища в Україні розмір державної соціальної допомоги визначається з урахуванням рівня забезпечення прожиткового мінімуму. Протягом останніх років жодного кроку щодо скасування «рівня забезпечення» прожиткового мінімуму для визначення права на соціальну допомогу в Україні зроблено не було. Таким чином, прожитковий мінімум в Україні не становить найнижчої межі соціального виживання людини, оскільки не є державним гарантованим мінімумом для надання соціальної допомоги кожній малозабезпеченій людині та її сім'ї за суттю статті 13 ЄСХ(п). Отже, у цій частині національне законодавство не відповідає вимогам ЄСХ(п).

Відповідно до вимог ЄСХ(п) держава повинна докладати зусиль для поступового піднесення системи соціального забезпечення на більш високий рівень, під яким розуміється рівень, вищий за той, що необхідний для ратифікації Європейського кодексу соціального забезпечення, який досі не ратифікований

Україною, а, отже, підвищення рівня соціального забезпечення в нашій державі взагалі, та сімей з дітьми зокрема, до європейських стандартів складно прогнозувати знаступних причин.

За 22 роки незалежності у сфері галузі нашої країни зазнали змін, крім медичної. Тут і далі залишається модель, створена за часів СРСР. Медицина сьогодні потребує глибоких структурних змін і щорічне підвищення фінансування не вирішує проблем, пов'язаних з необхідністю її реформування.

Найбільше порушень прав людини в медичній галузі пов'язано з правом громадян на безоплатну кваліфіковану медичну допомогу. На другому місці – порушення обов'язку й умов надання медичної інформації, яка може бути необхідна для запобігання особистого або сімейного нужденного становища, для його подолання або полегшення.

Таким чином, в цілому, законодавство України у сфері соціального захисту сімей з дітьми відповідає стандартам соціального захисту, закріпленим Європейською соціальною хартією (переглянутою). Однак ряд статей Хартії ще досі не ратифіковані Україною через відсутність економічних, організаційних можливостей. Йдеться, зокрема, про стандарти надання права на соціальне забезпечення, права на соціальну, медичну допомогу, права придбання житла за доступними для малозабезпечених осіб цінами та ін. А, отже, говорити про відповідність рівня соціального захисту сімей з дітьми у цих сферах європейським стандартам поки що зарано.